

Kiusaamisen
ennaltaehkäisy
päiväkodissa

Sisällys

Mitä kiusaaminen on? s. 3

Miten lapset Kuperkeikassa näkevät kiusaamisen? s. 4

Toimintaa kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi s. 5

Hyödyllistä kirjallisuutta s. 10

Lähteet s. 11

Mitä kiusaaminen on?

- ❖ aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa henkilöä fyysisesti tai psyykkisesti
- ❖ toistuvaa → toistuvuudeksi lasketaan myös kiusaaminen, jossa kohde vaihtuu
 - huomioitavaa on kuitenkin myös se, että yksittäiset teot saattavat yhtä lailla satuttaa lasta → tässä ratkaisee lapsen oma kokemus
- ❖ tahallista
- ❖ tietoinen satuttamista (yleensä vasta vanhemmilla lapsilla)
- ❖ kiusaamisen ja riidan ero hyvä erottaa
 - kiusaamisen tarkoituksena on loukata toista
 - riitojen taustalla yleensä eriävät mielipiteet → riitely voi kehittää lapsen sosiaalisia taitoja, kunhan fyysisiltä kontakteilta vältytään → tärkeää on, että riita päättyy sopuun (aikuisen rooli merkittävä)
- ❖ olennaista on, että kiusaaminen ymmärretään samalla tavalla, jotta osataan puuttua oikeisiin asioihin
- ❖ on hyvä huomata, että kaikki lapset eivät miellä kiusaamista samalla lailla. Jollekin toisen lapsen leikki voi olla todellisuudessa kiusaamista.

Kiusaamisen muotoja:

- ❖ fyysinen kiusaaminen
 - lyöminen
 - töniminen
 - potkiminen
- ❖ henkinen kiusaaminen
 - nimittely
 - selän takana puhuminen
 - juorujen levittäminen
- ❖ sosiaalinen kiusaaminen
 - ulkopuolelle jättäminen

Kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä:

- ❖ sosiaalisia taitoja tukemalla
- ❖ tunnetaitoja opettelemalla → moraalin ja empatian kehittyminen, tunteiden tunnistaminen ja havaitseminen
- ❖ leikin avulla → aikuinen mukana leikissä
- ❖ kohtelemalla kaikkia yhdenvertaisesti
- ❖ tukemalla ryhmän toimintaa sekä vertaissuhteita
- ❖ puuttamalla jokaiseen kiusaamistilanteeseen → aikuisen oma esimerkki on tärkeä!

Miten lapset Kuperkeikassa näkevät kiusaamisen?

Mikä on kiusaamista Kuperkeikan lasten mielestä?

- ❖ lyöminen
- ❖ töniminen
- ❖ potkiminen
- ❖ nimittely
- ❖ leikin ulkopuolelle jättäminen
- ❖ nipistäminen
- ❖ pureminen
- ❖ leikin sotkeminen

→ ensimmäisenä lapset mainitsivat fyysisiä kiusaamismuotoja

Lasten suusta:

"Mulla on monta kaveria päiväkodissa, mutta kotonakin on kavereita ja sitten on sisko."

"Kaikki pitää ottaa mukaan, vaikka autoleikkiin, jos haluaa tulla. Tulee tosi paha mieli, jos jää yksin eikä saa leikkiä niiden kanssa."

"Jos vaikka sanoo jotain kakkahousuks.." ..tai pissahousuks.." ..mua on joskus sanottu kakkahousuks ja pissahousuks.."

"Jos puree, niin se sattuu ja kun satuttaa toista, silloin kiusaa."

Toimintaa kiusaamisen ennaltaehkäisyn tueksi

Olemme taitavia -piiri

Istutaan piirissä lattialla. Leikissä mukana on esim. leikkiauto. Aikuinen antaa auton jollekin lapsista ja ohjeistaa lasta työntämään auton sellaiselle lapselle, joka on esimerkiksi hyvä piirtämään tai halaamaan. Se lapsi, jolle auto on vieritetty, saa vierittää auton seuraavaksi eteenpäin. Aluksi aikuinen voi keksiä taitoja, leikin jatkuessa lapset voivat halutessaan ehdottaa myös itse taitoja, joissa joku on hyvä.

→ Aikuisen on tärkeää huomioida, että kaikki lapset saavat auton itselleen ainakin kerran. Näin kaikki saavat kokemuksen siitä, että ovat hyviä jossain asiassa.

→ Leikki tukee jokaisen lapsen myönteistä käsitystä itsestään ja osoittaa, että jokaisella on jokin taito, jossa on hyvä.

Hämähäkinseitti

Ollaan piirissä ja vieritetään lankakerää lapselta toiselle. Lankakerästä muodostuu seitti, jota lapset pitävät koossa pitämällä langasta kiinni. Jos yksi irrottaa, koko seitti menee sekaisin. Kun kaikki lapset ja aikuiset pitävät langasta kiinni, aletaan seittiä purkaa siitä suunnasta, mihin se loppui. Näin päädytään takaisin siihen, mistä seitin tekeminen alkoi.

→ Tarkoituksena on kehittää ja lisätä lasten ryhmähenkeä sekä yhteisiä ongelmanratkaisutaitoja ryhmässä.

Kannustuspiiri

Lapset istuvat ringissä ja jokainen saa vuorollaan juosta piirin ympäri muiden kannustaessa juoksijaa nimeltä samalla taputtaen.

→Tarkoituksena on lisätä ryhmän yhteishenkeä, opettaa lapsia kannustamaan toisiaan sekä vahvistaa lasten itsetuntoa.

Tunteiden leikkivarjo

Lapset levittäytyvät tasaisesti leikkivarjon ympärille ja ottavat kiinni yhden värin kohdalta. Värit nimetään tunteiden mukaan, esimerkiksi keltainen on ilo jne. Aikuinen sanoo yhden tunteen nimen, ja lapset, jotka pitävät tunteen osoittamasta väristä kiinni, vaihtavat paikkaa.

Varjolla voidaan tehdä myös erilaisia heilutuksia tunteiden mukaan. Esimerkiksi, kun aikuinen antaa tunteeksi vihan, lapset miettivät, miltä viha tuntuu ja heiluttavat varjoa sen mukaan.

→Tarkoitus on harjoitella erilaisten tunteiden sanoittamista ja tunnistamista.

Tunnepantomiiimi

Lapset esittävät vuorotellen äänettömästi jotakin tunnetilaa. Muut lapsista yrittävät arvata, mitä tunnetilaa lapsi esittää. Arvuuteltava tunne voidaan esittää pantomiimin esittäjälle esimerkiksi kuvakorteista, jolloin lapsen on mahdollisesti helpompi esittää kyseistä tunnetta muille.

→Harjoitellaan leikin avulla tunteiden sanoittamista ja tulkintaa.

Riitapussi

Istutaan piirissä. Ohjaajalla on kangaspussi, jossa on riidansiemeniä (helmiä tms.). Pussi laitetaan kiertämään ja jokainen saa nostaa yhden siemenen. Kaikki lapset saavat vuorollaan kertoa millainen siemen hänellä on. Kun kaikki ovat saaneet äänensä kuuluviin, kaikki saavat esittää ajatuksensa siitä, mitä riitaa siemen aiheuttaa ja miten riita ratkaistaan. Lopuksi siemen pudotetaan takaisin pussiin. Jos puhutusta asiasta tulee myöhemmin riitaa, otetaan siemen riitapussista ja mietitään, miten riita pitäisikään ratkaista.

Stop kiusaamiselle!

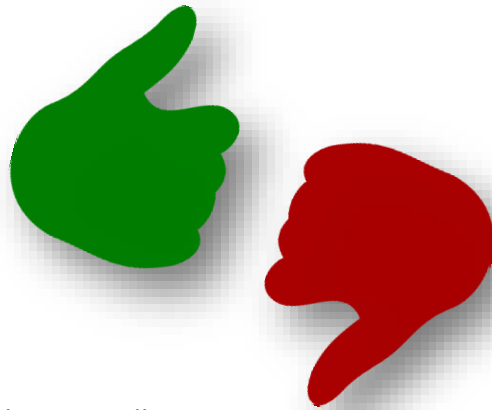
Lapset saavat pienryhmissä aikuisen avustuksella piirtää stop-merkin kiusaamiselle. Valmiista piirroksista pidetään näyttely, jolloin mietitään myös syitä sille, miksi ei saa kiusata.

Peukku kertoo

Aikuinen kuvailee erilaisia ristiriitatilanteista. Lasten tehtävänä on arvioida, toimitaanko tilanteissa oikein vai väärin. Jos toiminta on oikein, lapset näyttävät peukkuja ylös. Jos toiminta taas on väärin, peukkuja näytetään alaspäin.

Esimerkkejä ristiriitatilanteista:

- Toinen lapsi kaataa tahallaan sinun mehumukisi
- Kaverit kertovat asioita, jotka eivät pidä paikkaansa
- Aikuinen pyytää pesemään kädet ennen ruokailua
- Sinua tönitään jonossa kauemmas
- Kaveri tönäisee sinut sivuun, koska meinaat jäädä auton alle
- Kaveri ei kuuntele kenenkään muiden leikkiehdotuksia

Reilun kaverin passi

Askarrellaan jokaiselle lapselle oma passi. Jokaisen passiin laitetaan oma kuva (joko valokuva tai piirros). Passiin on tarkoitus kerätä merkkejä (esim. tarroja tai leimoja). Merkin saa, kun käyttäytyy reilusti tai huomaavaisesti toista kohtaan. Viimeiselle sivulle voidaan kirjata ryhmän itse laatimat säännöt.

Ystävyystaulu

Painetaan kaikkien päiväkotiryhmäläisten, myös aikuisten kätet sormiväreillä kartongille. Kun kaikkien kätet ovat paperilla, mietitään yhdessä, millainen on hyvä ystävä. Kun tauluun on painettu kätet sekä kirjattu hyvän ystävän tunnusmerkit, kaikki sitoutuvat vielä noudattamaan näitä hyvän ystävän tunnusmerkkejä. Lopuksi voidaan tehdä esimerkiksi ryhmähäli, jolloin kaikille jää toiminnasta vielä positiivinen muisto.

Piirrosviestintä

Kiusaamis- ja riitatilanteita selvitetessä voidaan käyttää apuna piirrosviestintää ja pikapiirroksia. Piirrosviestintä ei vaadi taiteellisia lahjoja, sillä piirretyt kuvat ja tilanteet käydään läpi myös sanallisesti. Oleellista on, ettei yhteen kuvaan käytetä liikaa aikaa, jotta lapsi jaksaa keskittyä.

Pikapiirros sopii erinomaisesti kiusaamistilanteen selvittämiseen tai siihen, kun pitää ratkaista, mitä todella on tapahtunut. Esimerkiksi, kun kaksi lasta nahistelee päiväkodissa, ja molemmat kertovat eri version tapahtumista, on aikuisen mahdotonta kahden lapsen puheen perusteella tietää, mitä todella on tapahtunut. Tällaisessa tilanteessa voidaan käyttää apuna pikapiirtämistä. Otetaan molemmat lapset erikseen juttelemaan ja yritetään selvittää koko tapahtuman kulku piirrosten avulla.

Tilanteesta riippuen, voidaan aloittaa esimerkiksi piirtämällä kolme asiaa, töniminen, lyöminen ja kysymysmerkki eli ”joku muu”. Näillä kuvilla yritetään selvittää, mistä kaikki alkoi. Kuvat on myös tärkeä sanoittaa, jotta lapsi oivaltaa, mistä oikeastaan on kysymys. Asiaa kuin asiaa voi hieman pohjustaa esimerkiksi sillä, että missä tilanne tapahtui ja ketkä siihen liittyy. Voi myös antaa lapsen kertoa itse tapahtuman kulkua, mutta pysähtyä joissain kohdissa tarkentamaan asiaa piirroksen avulla, mikäli lapsi on suostuvainen kertomaan vapaaehtoisesti totuudenmukaisesti tapahtumankulusta.

Tunnekortit

Tunne- ja kaveritaitokorttien avulla lapset voivat sanoittaa tunteensa ja kuvitella, miltä jokin tapahtuma tuntuu.

Tunteista kertominen

Aikuinen levittää tunnekortteja lattialle, joista lapset saavat yksitellen valita yhden kortin sen perusteella, millainen fiilis juuri sillä hetkellä on. Valinnan jälkeen lapsi saa kertoa kaikille, minkä kortin hän valitsi ja kertoa siitä. Aikuinen voi tukea lasta kertomaan fiiliksestään esimerkiksi kysymällä kysymyksiä, jotta lapsi pääsee alkuun.

- ❖ Onko tunne myönteinen vai kielteinen?
- ❖ Mistä tunne johtuu?
- ❖ Missä kyseinen tunne tuntuu?

Lopuksi kaikki voivat esittää kyseistä tunnetta ilmein. Tässä aikuisen esimerkki on tärkeä, jotta lapset voivat tarvittaessa katsoa mallia kuvasta sekä aikuisesta. Tärkeää on myös, että aikuinen kertoo kaikkien tunteiden olevan yhtä hyviä, oikeita ja sallittuja.

Tunnekortteja voidaan käyttää myös sanoittamaan eri tilanteissa esiintyviä tunteita. Kaveritaitokortteja voidaan käyttää, kun puhutaan kiusaamisesta. Eri tilanteissa, esimerkiksi anteeksi pyytäminen, töniminen ja haukkuminen, lasten kanssa voidaan keskustella aiheista korttien avulla asioiden hahmottamisen helpottamiseksi.

Tunnekorttien avulla voidaan myös pohtia esimerkiksi miltä tuntuu kun:

- ❖ ...lempilelusi on kateissa?
- ❖ ...kaveri ei pyydä leikkiin mukaan?
- ❖ ...kaveri kehuu uutta leluasi?
- ❖ ...äiti tai isä hakee päiväkodista?

➔ samaan kysymykseen voi tulla useampia vastauksia

Käytetään apuna satutuokiossa:

- ❖ kun pohditaan mitä tapahtui ja miltä esimerkiksi päähenkilöstä tuntui
- ❖ luetaan satu käännekohtaan asti ja tunnistetaan kuvien avulla päähenkilön tunne kyseisessä tilanteessa
- ❖ sadusta voidaan pyytää piirtämään esim. päähenkilön tunne
- ❖ sadutetaan lasta niin, että hän voi valita korteista yhden tai useampia tunteita, jotka hän sisällyttää omaan tarinaansa

Hyödyllistä materiaalia ja kirjallisuutta

- Mun ja Sun juttu! –Tiina Haapsalo, Katri Kirkkopelto & Laura Repo
 - Piki
 - ➔ Mun ja Sun juttu! sisältää materiaalia kiusaamisen ennaltaehkäisystä. Kirja sisältää ohjeita toiminnallisiin tuokioihin, joilla voidaan tukea esimerkiksi vuorovaikutustaitojen kehittymistä.
- Pienet lapset ja kiusaamisen ennaltaehkäisy-Laura Repo
- Papunetin www-sivut
- Kiusaamisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen-Laura Kirves & Maria Stoor-Grenner
- Pienten lasten sosiaalisuus- Liisa Keltikangas-Järvinen
- Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa-Kirsi Järvinen & Petteri Mikkola
- Ratkaiseva vuorovaikutus. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa-Hannele Cantell
- MLL:n www-sivut

Lähteet

Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. PS-kustannus. Jyväskylä.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2013. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieta Oy.

Kehitysvammaisten tukiliiton www-sivut. Viitattu 20.3.2017.

file:///C:/Users/Uusi/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/3HSZVNPT/MAHTI_tunnekortit_tulostusversio.pdfz

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. MLL.

Kommunikaatiokeskus Telmii-www-sivut. Viitattu 20.3.2017. <http://telmii.fi/mahti-kortit-auttavat-ilmaisemaan-tunteita/>

Mielenterveysliiton www-sivut. Viitattu 20.3.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen>

Mielenterveysliiton www-sivut. Viitattu 20.3.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet/tunteiden-tuulimylly>

Mielenterveysliiton www-sivut. Viitattu 20.3.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet/tunteiden-maailmanpy%C3%B6r%C3%A4>

Papunetin www-sivut. 2017. Viitattu 4.1.2017. <http://papunet.net/tietoa/nopea-piirrosviestinta>

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

